

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю. Педагогика / под ред. Ю.К. Бабанского. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с.
2. Барнінець О. Використання ігор на уроках історії / О.В. Барнінець. – Харків : Вид. група «Основа», 2011. – 141с.
3. Бондаренко А. К. Дидактические игры в детском саду / А.К. Бондаренко. – М., 1991.
4. Игры и упражнения в обучении шестилеток : пособие для учителя / под ред. Н.В. Седж – Минск. : Нар. асвета, 1985. – 136 с.
5. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: Обучение на основе исследования игр, дискуссий (анализа зарубежного опыта) / М.В. Кларин – Рига : Пед. центр "Эксперимент", 1995. – 176 с.
6. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., доп. – Харків : «ОВС», 2000. — 164 с.
7. Пехота О.М. Освітні технології : навч. посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.. – К. : А.С.К., 2002. – 255с.
8. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. Посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192с.
9. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. / П.М. Щербань. – К.: Вища школа, 2004 – 206 с.

УДК 371.13.

Крамська С.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Стаття розкриває сутність соціальних і біологічних чинників, що впливають на розвиток та формування особистості. Обґрунтовуються рівні музичної сформованості особистості та розкриваються особливості процесу їхнього формування.

Ключові слова: формування особистості, музична сформованість особистості.

Крамская С.Г. Социология формирования личности музыканта.

Статья раскрывает сущность социальных и биологических факторов, влияющих на формирование личности. Обосновываются уровни музыкальной сформированности личности и раскрываются особенности процесса ихнего формирования.

Ключевые слова: формирование личности, музыкальная сформированность личности.

Kramskaya S. Sociology of formation of the personality of the musician.

The article reveals the essence of social and biological factors that influence the formation of personality. Justified levels of musical development of the individual and the peculiarities of the process of their formation.

Criteria of formation of future teachers of music are defined in the diagnostic process of artistic development of the individual in the context of the scientific and pedagogical research. They are divided into three groups:

- *criteria of value orientations;*
- *evaluation criteria artistic phenomena;*
- *the criteria for self-evaluation of personal relationship to artistic phenomena.*

Value orientation, aesthetic evaluation and self-assessment are closely linked as an integrated functional education and together determine the General level of musical and aesthetic development of personality.

Keywords: personality development, the well-formedness of musical personality.

Постановка проблеми. Сучасні науковці, аналізуючи особливості розвитку сучасної науки, фіксують різке зростання інтересу до проблеми людини.

На думку видатного психолога сучасності Ананьєва Б.Р., яку він висловив у своїй основній монографії про людину, одна з цих особливостей полягає в тому, що проблема людини перетворюється в загальну проблему всієї науки в цілому.

Диференціація наукових дисциплін, що вивчають людину, про яку говорив Ананьєв Б.Р. – відповідь наукового знання на різноманітність зв'язків людини зі світом, тобто суспільством, природою, культурою. В системі цих відносин людина вивчається і як особина зі своєю програмою формування, як суб'єкт і об'єкт історичного розвитку – особистість, як продуктивна сила суспільства, разом з тим, ще й як індивідуальність. [1]

З точки зору одних авторів, особистість формується і розвивається відповідно до її вродженими якостями і здібностями, а соціальне оточення при цьому грає дуже незначну роль. Представники іншої точки зору – Аверін В.А. [2], Рубінштейн С.Л. [3], ін. відкидають вроджені внутрішні риси і здібності особистості, вважаючи, що особистість – це деякий продукт, який повністю формується в ході соціального досвіду

Незважаючи на численні відмінності, що існують між ними майже всі психологічні підходи до розуміння особистості єдині в одному: особистістю, людина не народжується, а стає в процесі свого життя. Це фактично означає визнання того, що особистісні якості і властивості людини здобуваються не тільки генетичним шляхом, а і внаслідок навчання, тобто вони формуються і розвиваються в процесі всього життя людини

Виклад основного матеріалу. Отже, формування особистості — це дія сукупності чинників — об'єктивних і суб'єктивних, природних і суспільних, внутрішніх і зовнішніх, незалежних і залежних від волі і свідомості людей, що діють відповідно визначеним цілям із застосуванням визначених засобів.

Біологічні чинники. Формування особистості — складний, багатозначний процес, що виступає у формі анатомо-фізіологічного, психічного і соціального становлення людини, який визначається внутрішніми і зовнішніми природними і суспільними умовами. Розвиток людини, як і всіх живих організмів, пов'язаний з дією чинника спадковості.

Людина від народження несе в собі певні органічні задатки, що грають істотну роль у розвитку різних сторін особистості, особливо таких, як динаміка психічних процесів, емоційна сфера, види обдарованості. Не кожний може стати митцем, а лише той, у кому сидить митець.

У ході тривалої еволюції, шляхом дії законів спадковості, мінливості і природного добору, розвилася складна тілесна організація людини. Завдяки спадковості нащадкам передавалися основні біологічні ознаки, властивості людини як виду. Матеріальними носіями спадкоємності є гени.

Відповідно до законів передачі спадкової інформації (їх вивчає генетика) люди успадковують анатомічну будову, характер обміну речовин і фізіологічного функціонування, тип нервової системи.

Число можливих комбінацій людських генів із їхніми можливими мутаціями біологи вважають навряд чи не більшим, ніж число атомів у всесвіті. У сучасному людстві за всю минулу історію й у майбутньому не було і не буде двох спадково ідентичних людей.

І все ж процес розвитку особистості не є просте розкриття і розгортання біологічного фонду. Вже Дарвін показав, що розвиток живих організмів йде через боротьбу спадковості і пристосування до умов життя, через успадкування старих і засвоєння нових ознак. Раніше науковці вважали, що гени незмінні, відрізняються абсолютною стійкістю. Нині твердо встановлена мінливість спадкових структур клітини. Мінливість, як і спадковість, складає одну з корінних властивостей організму.

Незважаючи на велике значення спадкоємності, її вплив все ж таки опосередкований системою виховання і соціального впливу. Поведінка людини, визначав І.П.Павлов, обумовлена не тільки природженими властивостями нервової системи, але й залежить від постійного виховання й навчання в широкому значенні цих слів.

Людина одержує від природи не готові психічні властивості, а функціональні можливості, природні потенції виникнення і розвитку тих або інших якостей. Особливості нервової системи людини не визначають майбутніх форм поведінки, але створюють передумови, завдяки яким легше формуються одні з них, сутужніше — інші.

Механізм спадковості можна спостерігати в передачі фізичних особливостей людини і щодо простих психічних властивостей. У формуванні складних психічних властивостей (якостей розуму, характеру, поглядів, мотивів діяльності і т.п.) головна роль належить умовам життя і виховання.

Соціальні чинники. Людина розвивається як особистість під впливом навколишнього середовища. У поняття "середовище" входить складна система зовнішніх обставин, необхідних для життя і розвитку людського індивіда. До цих обставин відносяться як природні, так і суспільні умови його життя.

Людина від народження є не просто біологічною істотою. За природою своєю вона спроможна до соціального розвитку, перші ознаки якого з'являються вже в ранньому віці (виникнення потреби в спілкуванні, успіхи в оволодінні мовою і т.п.).

У взаємодії особистості і середовища треба враховувати два вирішальні моменти: 1) характер впливу обставин життя на особистість; 2) активність особистості, що впливає на обставини з метою підпорядкування їх своїм потребам і інтересам.

Людина стосовно середовища виступає як активна сила, вона є частиною середовища і може по-своєму її перетворювати. Існує теза про те, що «обставини такою ж мірою творять людей, якою люди творять обставини». Зі сказаного можна зробити висновок: вступаючи у співвідношення з навколишнім світом, дитина не пасивно пристосовується до нього, а активно освоює його в специфічних людських умовах життя.

Далі, не усе, що оточує людину, є дійсним середовищем його розвитку. Для кожної людини створюється неповторна і суцільно індивідуальна ситуація розвитку, що ми називаємо середовищем найближчого оточення.

Середовище найближчого оточення, називають м і к р о с р е д о в и щ е м .

Мікросередовище — це частина соціального середовища, що складається з таких елементів, як сім'я, школа, друзі, ровесники, близькі люди.

М а к р о с е р е д о в и щ е — це сукупність суспільних відносин, в яких людина живе і діє.

У мікросередовищі і у макросередовищі є явища позитивні й негативні, прогресивні й консервативні. Особистість формується, не тільки засвоюючи досвід навколишнього середовища, але й чинячи опір йому. У зв'язку з цим виникає важлива соціально-педагогічна проблема: виховуючи в людині готовність до правильного розв'язання виникаючих у неї внутрішніх мотиваційних конфліктів, необхідно здійснювати науково обгрунтовану педагогізацію середовища, коректувати і коригувати виховуючий вплив середовища.

Чинники спеціального спрямування. Середовище несе людині здебільшого неорганізовані впливи, що діють стихійно і не цілеспрямовано. Тому покладатися на вплив тільки одного середовища (навіть позитивного) не доцільно. Це призвело б до довільного розвитку особистості в загальному потоці стихійних, неорганізованих впливів життя, різноманітних середовищних сфер.

Відносини, в які вступає людина із середовищем, завжди опосередковані дорослими людьми. Кожна нова ступінь у розвитку особистості є одночасно новою формою зв'язку дитини з дорослими. Ось чому виховання (тобто — вплив дорослих) виступає як головний, винятково глибокий і діючий чинник формування особистості.

Там, де є виховання, враховуються рушійні сили розвитку, вікові й індивідуальні особливості людини. Там, де є виховання, на повну потужність використовуються позитивні впливи середовища. Там, де є виховання, послаблюються негативні впливи середовища, у дітей формується моральна стійкість проти несприятливих впливів середовища. Там, де є виховання, досягається єдність і узгодженість усіх ланок, що здійснюють вплив на людину (школа, сім'я, громадські установи, громадськість). Там, де є виховання, дитина раніше спроможна до самовиховання. З виникненням цього нового суб'єктивного чинника дитина стає співучасником вихователя.

Стверджуючи вирішальну роль виховання в розвитку і формуванні особистості, видатний педагог ХХ ст. А.С.Макаренко писав: «Я впевнений у цілком безмежній могутності виховного впливу. Я впевнений, якщо людина погано вихована, то в цьому винятково винні вихователі. Якщо дитина гарна, то цим вона теж зобов'язана вихованню». [4]

Розвиток особистості йде через власну діяльність дитини по освоєнню дійсності. Тому виховання припускає організацію життя і діяльності дітей. У процесі ігрової, навчально-пізнавальної, трудової, спортивної, художньої, технічної й інших видів діяльності, у міру постійного їхнього збагачення й перетворення, на основі спілкування з людьми дитина чинить перехід від імітації як самого простого прояву активності до самостійних засобів діяльності, до творчої активності, до самовиховання.

Виховання визначає розвиток людини й у той же час залежить від розвитку, виходить із нього.

Які основні закономірності впливають з аналізу чинників розвитку й формування особистості і колективу?

У самому загальному виді формування особистості дитини можна визначити як процес соціалізації, тобто засвоєння індивідом соціального досвіду. Особистість у повному змісті цього слова починається тоді, коли з усього соціально-психологічного матеріалу, що став особистим надбанням індивіда, формується певна організована система, що відзначається індивідуальністю, відомою автономією, спроможністю до саморегуляції, вибіркоким ставленням до соціального середовища. Залишаючись суспільною істотою, людина водночас виступає як деякий особливий індивід із своїм внутрішнім світом, із своїми особливими психологічними якостями і властивостями. На кожному рівні свого розвитку дитина, посідаючи певне місце в системі доступних їй суспільних відносин, виконує визначені їй функції. Опановуючи необхідними для цього виконання знаннями, суспільно визначеними нормами і правилами поведінки, дитина формується як суспільна істота, як особистість. Формування особистості є розширенням кола відносин дитини з дійсністю, поступовим ускладненням форм організації діяльності і спілкування з людьми.

На певному етапі розвитку особистості починають діяти особистісні сили її удосконалення, що позначаються як саморегуляція, самосвідомість та самовиховання.

Підготовка музичних кадрів передбачає комплекс педагогічних заходів, зміст яких визначається рівнем музичної освіти. Але кожний рівень (елементарний, середній, вищий) має спільні критерії, які характеризують певні якості музичного розвитку особистості.

За твердженням відомої української дослідниці проблем естетичного виховання професора Рудницької О.П., ці чинники визначаються у процесі діагностики художнього розвитку особистості в контексті проведення науково-педагогічних досліджень. [5]

Їх вона умовно поділяє на три групи: чинники ціннісних орієнтацій; чинники оцінки художніх явищ; чинники самооцінки особистого ставлення до художніх явищ.

Ціннісні орієнтації, естетичні оцінки та самооцінки тісно пов'язані між собою як цілісне функціональне утворення і у своїй сукупності визначають загальний рівень музично-естетичного розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г. Ананьев – СПб.: Питер, 2001. – 272 с.
2. Аверин В.А. Психология личности: Учебное пособие / В.А. Аверин – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 89 с.
3. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн – СПб.: Питер Ком, 1998. – 688 с.

4. Макаренко А. С. Виступи і статті з питань педагогіки й етики // Тв. в п'яти томах. – Т.5. – С. 363.
5. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник / О.П. Рудницька – К.: АПН України, 2002. – С.251-258.

УДК 37.017.42

Мандрико О.О.

вчитель Новгородської ЗОШ І-ІІІ ст.
Тростянецького р-ну, Сумської обл.

Снагощенко В.В.

кандидат педагогічних наук, доцент
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

МУЛЬТИМЕДІЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКУ ІСТОРІЇ

У статті аналізується використання мультимедійних презентацій як одного з ефективних методів навчання історії в школі, впровадження якого дає змогу вчителю чітко виокремити структуру вивчення нового матеріалу, створити найкращі умови для запам'ятовування, продемонструвати зв'язок теорії з практикою, найповніше розкрити сутність і закономірність явищ і процесів, що вивчаються. Використання презентації на уроці історії сприяє підвищенню інтересу і загальної мотивації, активізації процесу навчання, завдяки застосуванню привабливих і швидко змінюваних форм подання інформації, індивідуалізації навчання, коли кожен працює в зручному для нього режимі.

Ключові слова: інформаційно-комп'ютерні технології, урок історії, мультимедійна презентація, ефективність навчання історії.

Мандрико А.А., Снагощенко В.В. Мультимедийная презентация как средство повышения эффективности урока истории.

В статье анализируется использование мультимедийных презентаций как одного из эффективных методов обучения истории в школе, внедрение которого дает возможность учителю четко выделить структуру изучения нового материала, создать наилучшие условия для запоминания, продемонстрировать связь теории с практикой, полнее раскрыть сущность и закономерность явлений и процессов, которые изучаются. Использование презентации на уроке истории способствует повышению интереса и общей мотивации, активизации процесса обучения, благодаря применению привлекательных и быстро изменяемых форм представления информации, индивидуализации обучения, когда каждый работает в удобном для него режиме.

Ключевые слова: информационно-компьютерные технологии, урок истории, мультимедийная презентация, эффективность обучение истории.

Mandriko A., Snagotchenko V. Multimedia presentation as means of increase of efficiency of lesson of history.

Using of multimedia presentations is analyzed in the article. It is an effective method of learning history at school and its implement gives teacher the ability to distinguish the learning material. It helps to create the best conditions for remembering and it shows the connection between the theory and practice. It can give you the chance to explain the essence and regularity of the learning things. You can demonstrate different things and show the schemes. Following the experience, due to the new learning methods using the presentations at History Lessons promotes the rising of interest and motivation. It is good for activation of learning due to the using of quickly changeable forms of giving information. These presentations are needed because they help to use the individual learning. Everybody can work in his or her convenient routine.

Key words: informatively-computer technologies, lesson of history, multimedia presentation, efficiency of studies of history.

Початок ХХІ століття характеризується входом людства в нову стадію свого розвитку. Сучасне інформаційне суспільство ставить перед усіма типами навчальних закладів і насамперед перед школою завдання підготовки випускників, здатних адаптуватися до мінливих життєвих ситуацій, самостійно критично мислити, грамотно працювати з інформацією, бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах, самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня.

Успішність розв'язання цих завдань значною мірою залежить від використання комп'ютерних технологій у процесі навчання, якості й можливостей програмного забезпечення та місця комп'ютера в системі дидактичних засобів. Комп'ютерні технології навчання дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань. Їх використання здатне істотно поглибити зміст матеріалу, а застосування нетрадиційних методик навчання може зробити помітний вплив на формування практичних умінь і навичок учнів в освоєнні історичного матеріалу.